

Konsolide bütçe harcamaları % 21,1'lik artışla 140.054 trilyon TL'ye yükselmiştir. Cari harcamalar % 23,5'lik artışla 38.418,7 trilyon TL'ye, bunun içinde yer alan personel harcamaları % 30,8'lik artışla 30.200,8 trilyon TL'ye, diğer cari harcamalar % 2,5'lik artışla 8.217,9 trilyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 77).

Tablo 77: Konsolide Bütçe Harcamaları

				(Milyar TL)				
				Değişim (%)		Pay (%)		
	2001	2002	2003	2002	2003	2001	2002	2003
Cari Harcamalar	20.448.022	31.107.959	38.418.666	52,1	23,5	25,4	26,9	27,4
Personel Harcamaları	15.211.894	23.089.184	30.200.762	51,8	30,8	18,9	20,0	21,6
Diğer Cari Harcamalar	5.236.128	8.018.775	8.217.904	53,1	2,5	6,5	6,9	5,9
Yatırım Harcamaları	4.149.580	6.891.836	7.165.121	66,1	4,0	5,1	6,0	5,1
Transfer Harcamaları	55.981.463	77.682.555	94.470.194	38,8	21,6	69,5	67,2	67,5
Faiz Harcamaları	41.062.226	51.870.659	58.609.163	26,3	13,0	51,0	44,8	41,8
Sosyal Güvenlik Kur. Öd.	5.112.000	11.205.000	15.922.000	119,2	42,1	6,3	9,7	11,4
Diğerleri	9.807.237	14.606.896	19.939.031	48,9	36,5	12,2	12,6	14,2
Toplam	80.579.065	115.682.350	140.053.981	43,6	21,1	100,0	100,0	100,0

Kaynak: MB

Yatırım harcamaları % 4'lük artışla 7.165,1 trilyon TL, transfer harcamaları % 21,6'lık artışla 94.470,2 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir. Transfer harcamaları içinde yer alan iç borç faiz ödemeleri % 12,6'lık artışla 52.718,9 trilyon TL'ye, dış borç faiz ödemeleri % 16,3'lük artışla 5.890,3 trilyon TL'ye, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan ödemeler % 42,1'lik artışla 15.922 trilyon TL'ye, vergi iadeleleri % 47,1'lik artışla 8.335,9 trilyon TL'ye, fon ödemeleri % 19,7'lik artışla 280 trilyon TL'ye yükselirken, KİT'lere yapılan transferler % 13,3'lük düşüşle 1.881 trilyon TL'ye gerilemiştir.

Konsolide bütçe harcamaları içinde cari harcamaların payı % 26,9'dan % 27,4'e, transfer harcamalarının payı % 67,2'den % 67,5'e yükselmiş, yatırım harcamalarının payı ise % 6'dan % 5,1'e düşmüştür.

b. Kamu İktisadi Teşebbüsleri

İşletmeci kamu iktisadi teşebbüslerinin toplam gelirleri 2003 yılında % 8,8'lik artışla 43.079 trilyon TL'ye, toplam giderleri de % 12,9'luk artışla 41.285 trilyon TL'ye yükselmiştir. 2002 yılında 1.836 trilyon TL olan işletmeci KİT'lerin kârı, 2003 yılında % 4,7 azalarak 1.749 trilyon TL'ye gerilemiştir (Tablo 78).

Tablo 78: İşletmecî KİT Finansman Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Trilyon TL)		
	2001	2002 (1)	2003 (2)
A. Toplam Gelirler	27.515	39.578	43.079
I. İşletme Gelirleri	23.149	34.246	38.354
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	20.794	31.680	35.861
2. Diğer Gelirler	2.354	2.566	2.493
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	3.249	3.357	2.849
1. Amortismanlar	816	1.990	2.117
2. Karşılıklar	2.433	1.367	732
III. Bütçe ve Fon Transferleri	1.116	1.975	1.875
IV. Diğer Gelirler	0	0	1
B. Toplam Giderler	27.526	36.576	41.285
I. İşletme Giderleri	24.881	33.393	37.128
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	18.697	27.327	31.342
2. Diğer Giderler	6.184	6.066	5.786
II. Yatırım Harcamaları	1.431	2.827	2.235
III. Stok Artışı	564	292	391
IV. Diğer Giderler	650	64	1.531
C. Borçlanma Gereği	-11	3.002	1.795
D. Finansman	11	-3.002	-1.795
I. Kasa Banka Değişimi	-1.137	-491	695
II. İç Borçlanma (Net)	-1	-3.606	-2.358
III. Dış Borçlanma (Net)	1.150	1.095	-131
Dönem Kar-Zararı	-883	1.836	1.749
Faktör Gelirleri	1.517	4.210	4.075
Maaş ve Ücret Ödemeleri	3.208	3.857	4.564

Kaynak: DPT

(1): Geçici

(2): Gerçekleşme Tahmini

c. Fonlar

2003 yılında da fon dengesi kapsamında bütçe içi Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ile bütçe dışı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Savunma Sanayii Destekleme Fonu ve Özelleştirme Fonu olmak üzere 4 fon takip edilmiştir. Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların gelirleri 2002 yılına göre % 116,3 artarak 4.326 trilyon TL'ye, giderleri de % 4,3 artarak 2.028 trilyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 79).

d. Kamu Finansman Açığı

2002 yılında 34.886 trilyon TL olan kamu kesimi finansman açığı, 2003 yılında 31.119 trilyon TL'ye, GSMH'ya oranı da % 12,8'den % 8,7'ye düşmüştür. 2002 yılında 16.985 trilyon TL fazla veren bütçe faiz ödemeleri hariç kamu kesimi finansman dengesi, 2003 yılında 27.490 trilyon TL fazla vermiştir. Kamu kesimi borçlanma gereğindeki iyileşme büyük ölçüde konsolide bütçe ve fonların finansman dengelerinde kaydedilen olumlu gelişmeden kaynaklanmıştır (Tablo 80).

Tablo 79: Fon Dengesi (1)

	(Cari Fiyatlarla, Trilyon TL)					
	2001	2002	2003 (2)	GSMH'ya Oranlar (%)		
				2001	2002	2003 (2)
FON GELİRLERİ	3.645	2.000	4.326	2,1	0,7	1,2
Vergi Gelirleri	3.350	1.589	1.304	1,9	0,6	0,4
Vergi Dışı Normal Gelirler	295	288	384	0,2	0,1	0,1
Cari Transferler (Net)	0	0	152	0,0	0,0	0,0
Sermaye Transferleri (Net)	0	123	2.486	0,0	0,0	0,7
FON GİDERLERİ	2.823	1.944	2.028	1,6	0,7	0,6
Cari Giderler	617	1.196	1.374	0,3	0,4	0,4
Faktör Giderleri (Net)	100	566	646	0,1	0,2	0,2
Cari Transferler (Net)	1.331	178	0	0,8	0,1	0,0
Sermaye Transferleri (Net)	455	0	0	0,3	0,0	0,0
Sabit Sermaye Yatırımları	320	4	9	0,2	0,0	0,0
GELİR-GİDER FARKI	822	56	2.297	0,5	0,0	0,6
FİNANSMAN	-822	56	2.297	-0,5	0,0	0,6
Dış Borç Kullanımı	101	394	227	0,1	0,1	0,1
Dış Borç Ödemesi	-143	-189	-181	-0,1	-0,1	-0,1
İç Borç-Alacak İlişkisi (Net)	129	254	-2.130	0,1	0,1	-0,6
Kasa-Banka Değişmesi	-909	-515	-213	-0,5	-0,2	-0,1

Kaynak: DPT

(1): Kamu kesimi genel dengesine giren fonları ve hesapları kapsamaktadır. Fon kapsamı, tasfiyeler nedeniyle yıllar itibarıyla değişmektedir. İşsizlik Sigortası Fonu hariçtir.

(2): Geçici.

Tablo 80: Kamu Kesimi Borçlanma Gereği

	(Cari Fiyatlarla, Trilyon TL)					
	2001	2002	2003 (1)	GSMH'ya Oranlar (%)		
				2001	2002	2003
Konsolide Bütçe	30.790	40.746	40.759	17,4	14,8	11,4
KİT	648	-2.768	-3.279	0,4	-1,0	-0,9
İşletmeciler	11	-3.002	-1.795	0,0	-1,1	-0,5
Özelleştirme Kap. Kur.	637	234	-1.484	0,4	0,1	-0,4
Mahalli İdareler	463	155	394	0,3	0,1	0,1
Döner Sermaye	-171	-521	-614	-0,1	-0,2	-0,2
Sos. Güv. Kuruluşları	-136	102	0	-0,1	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	-1.845	-2.772	-3.844	-1,0	-1,0	-1,1
Fonlar	-822	-56	-2.297	-0,5	0,0	-0,6
Borçlanma Gereği	28.927	34.886	31.119	16,4	12,8	8,7
Bütçe Faiz Ödemeleri	41.062	51.871	58.609	23,3	19,0	16,4
Faiz Dışı Borçlanma Gereği	-12.135	-16.985	-27.490	-6,9	-6,2	-7,7

Kaynak: DPT

(1): Konsolide bütçe verileri hariç gerçekleştirme tahmini.

Kamu kesimi açığı içinde en yüksek paya sahip olan konsolide bütçe açığı 40.759 trilyon TL, mahalli idarelerin açıkları 394 trilyon TL olmuş, işletmeci KİT'ler 1.795 trilyon TL, döner sermayeler 614 trilyon TL, işsizlik sigortası fonu 3.844 trilyon TL, fonlar 2.297 trilyon TL fazla vermiştir.

Konsolide bütçe finansman dengesi GSMH'nın % 11,4'ü, mahalli idarelerin finansman dengesi GSMH'nın % 0,1'i oranında açık verirken, işletmeci KİT'lerin finansman dengesi GSMH'nın % 0,5'i, döner sermayelerin finansman dengesi GSMH'nın % 0,2'si, işsizlik sigortası fonu finansman dengesi GSMH'nın % 1,1'i, fonlar GSMH'nın % 0,6'sı oranında fazla vermiştir.

e. Özelleştirme

Devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini sağlamak için, 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni bir tesis kurulması amacıyla özel sektöre devri uygulamaları ile başlatılan özelleştirme çalışmalarına 2003 yılında da devam edilmiştir.

Özelleştirme çalışmalarının hızlandırılması amacıyla hazırlanan 4971 sayılı "Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 15 Ağustos 2003 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunla, 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu'nda değişiklikler yapılmış, yeni düzenlemeler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının idari ve hukuki yönden hızlandırılması için bürokratik işlemleri basitleştirici ve kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmıştır.

1985 yılından itibaren 240 kuruluştaki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 5 taşınmaz, 4 elektrik santrali, 6 otoyol ve 2 boğaz köprüsü, 48 tesis ile 1 hizmet birimi özelleştirme kapsamına alınmıştır. 22 kuruluştaki kamu payı ile 4 elektrik santrali ve 4 taşınmaz daha sonra özelleştirme işlemine tabi tutulmaksızın özelleştirme kapsamından çıkarılmıştır. Özelleştirme uygulamalarının başlatıldığı 1985 yılından 2003 yılı sonuna kadar geçen sürede, kapsama alınan kuruluşların yarısından fazlası tamamen özelleştirilmiştir.

1986 yılından itibaren hız kazanan ve tamamı kamuya ait veya kamu iştiraki olan kuruluşlardaki kamu paylarının özelleştirme kapsamına alınması yoluyla yürütülen program çerçevesinde, 170 kuruluşta hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapılmış ve bu kuruluşlardan 159'unda hiç kamu payı kalmamıştır. Blok satış, halka arz, uluslararası arz, İMKB'de satış veya varlık satış biçiminde kısmen

özelleştirme işlemi gerçekleştirilen diğer 11 kuruluşta ise halen kamu payı bulunmaktadır. Özelleştirme kapsamında 40 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 28 tanesinde % 50'nin üzerinde kamu payı vardır. Ayrıca, özelleştirme kapsamında 48 tesis, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü ve 1 hizmet birimi de yer almaktadır.

2003 yılında özelleştirme önemli gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. 13 Ocak 2003 tarihinde 2003 yılı özelleştirme programı açıklanmıştır. Büyük ölçekli kamu şirketlerinin özelleştirilmesine yoğunlaşılacağı, ancak bazı küçük ve orta ölçekli kamu varlıklarının da satışının gerçekleştirileceği bildirilmiştir. Uluslararası Para Fonu ile yürütülmekte olan stand-by anlaşmasının dördüncü gözden geçirmesine ilişkin 5 Nisan 2003 tarihli niyet mektubunda özelleştirme programı kapsamında 4 milyar dolar tutarında satış gerçekleştirilerek 2,1 milyar dolar nakit gelir elde edilmesi öngörülmüştür.

30 Nisan, 30 Haziran, 30 Eylül ve 31 Aralık 2003 tarihleri itibariyle gösterge niteliğinde hedefler belirlenmiştir. Ancak, özelleştirme programında teknik sebeplerden doğan gecikmeler ve yabancı sermaye çekmede yaşanan sıkıntılar nedeniyle yıl içinde, bu hedeflerin hiçbirine ulaşamamıştır. 2003 yılında kayda değer bir özelleştirme yapılamamış ve özelleştirme gelirleri 172 milyon dolar (245 trilyon TL) düzeyinde kalmıştır. 1986 yılından bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirme gelirlerinin toplam tutarı 3.269,9 trilyon TL (8.164,3 milyon dolar) olmuştur (Tablo 81).

Tablo 81: Özelleştirme İşlemleri

	(Milyon TL)		
	1986-2002	2003	1986-2003
- Blok Satış	1.082.223.800	18.587.740	1.100.811.540
- Tesis / Varlık Satışı	185.656.893	171.894.632	357.551.525
- Halka Arz	732.562.164	0	732.562.164
- Uluslararası Kurumsal Arz	313.722.671	0	313.722.671
- İMKB'de Satış	393.054.186	49.960.104	443.014.290
- Yarım Kalmış Tesis Satışı	580.135	0	580.135
- Bedelli Devirler	317.394.974	4.240.339	321.635.313
Toplam	3.025.194.823	244.682.815	3.269.877.638
	(Bin \$)		
	1986-2002	2003	1986-2003
- Blok Satış	3.511.174	13.015	3.524.189
-Tesis / Varlık Satışı	744.475	119.067	863.542
- Halka Arz	1.642.408	0	1.642.408
- Uluslararası Kurumsal Arz	1.026.333	0	1.026.333
- İMKB'de Satış	764.299	36.520	800.819
- Yarım Kalmış Tesis Satışı	4.369	0	4.369
- Bedelli Devirler	299.615	3.042	302.657
Toplam	7.992.673	171.644	8.164.317

Kaynak: ÖİB

(1): 1995 uygulamalarına METAF'in rehinli hisse satışı olan 57.900.000 dolar dahil değildir.

(2): Tablolarda yer alan rakamlar, ilgili yılda gerçekleştirilen uygulama tutarlarını gösteren satış miktarıdır.